

**Vygotsky'nin Kuramına Dayanan Kendine Yönelik
Konuşma Davranışının Okul Öncesi Dönemdeki Gelişimi
ve Uygulamalarda Kullanımı**

**Development and Applications of Preschool Private Speech
as Derived from Vygotsky's Theory**

Pınar BAYHAN¹, A. Gülşah SARANLI²

¹ Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü,
pinarsan2002@yahoo.com

² Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü,
gsaranli@gmail.com

ÖZET

Bu makalenin amacı, Vygotsky'nin geliştirdiği Kültürel Tarihsel Teori'nin okul öncesi dönemde sıklıkla görülen önemli yansımalarından olan kendine yönelik konuşma (private speech) davranışı hakkında literatürdeki görüşleri ortaya koyarak, eğitimde ve günlük yaşamda kullanılabileceği alanları açıklığa kavuşturmadır. Makalede öncelikle dil ve konuşma kavramları tanımlanmış ve bu kavramlar Vygotsky'nin bakış açısına göre açıklanmıştır. Sonrasında, kendine yönelik konuşma davranışı, çeşitleri ve oluşum süreci ile hizmet ettiği amaçlar tanıtılmış ve Piaget ile Vygotsky'nin kendine yönelik konuşma davranışı hakkındaki farklılıkları sunulmuştur. Son olarak kendine yönelik konuşmanın günlük yaşamdaki uygulamalarıyla ilgili örnekler verilerek okul öncesi dönemde bu tür konuşmayı teşvik etmek amacıyla öğretmen ve yetişkinlerin kullanabilecekleri yöntemler anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vygotsky, kendine yönelik konuşma, okul öncesi dönem.

ABSTRACT

The goal of this paper is to review the literature on private speech, which is an important reflection of Vygotsky's Cultural Historical Theory commonly observed in preschool children, and to clarify practical areas in which related theories can be applied in educational as well as daily settings. The paper starts by defining the concepts of language and speech, followed by their interpretation according to Vygotsky's views. Subsequently, private speech behaviors are described, followed by their classification, development and reasons as well as related views from Piaget and Vygotsky. Finally, examples are presented on how private speech is reflected in everyday life in order to promote private speech in preschool children.

Keywords: Vygotsky, private speech, preschool period.

SUMMARY

The goal of this paper is to provide a holistic review of the literature on private speech, primarily observed in preschool children in line with the theories of Lev Semenovic Vygotsky on the development of language and thought. In this context, the concept of language is defined first, and its communicative, social and mental aspects are highlighted with an emphasis on how language supports the organization of our thoughts and mind. It is observed that language development proceeds at least as fast as mental development during the preschool period, in which children acquire knowledge forming, self-regulation and problem solving skills through its use.

The first part of the paper describes the private speech behavior first introduced after Vygotsky noticed that speech was not only used for communication, but also for another, much more individual purpose. Private speech is hence defined as a form of speech that is audible but not directed to others. During infancy, speech has a primarily social purpose and is very important in adapting to a social learning environment. As the child grows up, speech begins to be also used for mastering learned behaviors, discovering new knowledge and guiding thought processes and behaviors in a form of self regulation. According to Vygotsky, this period of change is one of the most important milestones in the mental development of an individual. Consequently, different stages of private speech are also presented in this part, together with their definitions and associated examples. Subsequently, differences in the views of Piaget and Vygotsky regarding private speech are compared. Children speaking to themselves was named by Piaget as egocentric speech and considered as a weakness of children in their preoperational stage. On the other hand, Vygotsky used the term private speech for the same concept and argued that it has a social meaning with important functions such as self regulation and problem solving.

Subsequently, reflections of private speech in everyday life are described, giving examples on how children use private speech to better focus on their behaviour,

understand differences between their plans and outcomes of their actions to gain a sense of control in regulating their behaviour. Similarly, some practical examples of how teachers can deal with tantrums of children through the use of private speech are presented. Given the importance of private speech, teachers and parents can support its development in preschool children in a number of ways. In this paper, the necessity of supporting the development of this important type of language use is emphasized by asking children about their thoughts, facilitating their interaction with experts and encouraging their use of private speech. Methods that mediators can use to facilitate the use of private speech for children are also described.

In conclusion, it is possible to improve language and mental development in children through a better understanding of private speech behaviors. To this end, recognition and support of private speech by teachers and parents will be instrumental in ensuring more mature development of future generations.

GİRİŞ

Dil, genel tanımıyla, insanoğlu tarafından oluşturulmuş çeşitli semboller ile sözel veya yazılı formda geliştirilmiş olan iletişim kurma aracıdır ve insanı insan yapan en önemli özelliklerden biridir. Diğer insanlarla iletişim kurabilmenin temel yolu olan dil, düşüncelerin sembolize edilebildiği, böylece anlamların aktarılabilirdiği her türlü iletişimi temsil eder ve insanoğlunu diğer canlılardan ayıran başlıca unsurdur (Singh, 1997). Dil, aynı zamanda bize hayallerimizi, fikirlerimizi ve keşiflerimizi diğerleriyle paylaşma yeterliliğini verir (Brewer, 2001). Hakkında düşündüğümüz ve bildiğimiz şeyler, aslında yoğun bir şekilde farkında olduğumuz semboller ve kavramlardan etkilenir (Owens, 2002). Zihinsel düzenin sağlanmasında dil kazanımının büyük rolü vardır. Dil, zihine bir simge düzeni getirir. Bu zihinsel düzenleme sonucu ortaya çıkan kavramların simgelere dönüşmesi de bu kavramların kullanımında kolaylık sağlar. İnsan, algıladığı bilgiyi dilin yardımı ile daha kolay kaynaştırır. Dil, aynı zamanda bireyin zihinsel verileri anlamlı bütünler oluşturacak şekilde birleştirme özelliğini de yansıtır (Alpöge,

1991). Bunun dışında dil, problem çözmek ve bilgileri yeniden değerlendirerek bunları depolamak için de çok etkili bir araçtır (Singh, 1997).

Dil gelişimi konusunda farklı kuramcılar değişik görüşler öne sürmüşlerdir (Chomsky, 1986; Skinner, 1957; Whorf, 1956). Bu farklı görüşlerin çoğunun ortak noktası ise dil gelişiminin, çocuğun zihinsel işlevlerinin gelişimiyle yakından ilgili olduğudur. Bu açıdan bakıldığında özellikle okul öncesi dönemin dil gelişimi ve zihinsel gelişim açısından oldukça önemli bir zaman aralığı olduğu göze çarpmaktadır. Dil, okul öncesi dönemdeki çocuk için bilgileri organize etmede ve yapılandırmada, benzerlik ve farklılıkları tanımlamada ve neden sonuç ilişkilerini açığa çıkarmada çok etkili bir araçtır. Çocuklar çoğunlukla ikinci yaşlarının sonlarına doğru diğer insanlar ve nesnelere olan ilişkilerini keşfetmek amacıyla dili daha çarpıcı şekilde kullanmaya başlarlar. Çocukların çevreleriyle ilgili merakı zamanla gelişir ve artan sayıda sorular sormaya başlayarak yaşlılarından ve yetişkinlerden çevrelerindeki nesnelere isimlerini öğrenmek için yardım alırlar. Okul öncesi dönem çocuklarında görülen bu hızlı dil gelişimi, çeşitli yansımalarını günlük yaşamda çocukların konuşma davranışı üzerinde de göstermektedir. Küçük çocuklar dili yaşam deneyimlerini kodlamak amacıyla kullanırlar ve bu kodlama yeteneği bilgiyi sözel formda işlemeyi mümkün kılan bilişsel yeterliliklerdeki gelişime bağlıdır (Singh, 1997). Bilginin sözel forma dönüşmesi ise “konuşma” eylemini ortaya çıkarmaktadır. Konuşma kavramı genellikle diğer insanlarla gerçekleştirilen ve sosyal bir amaç taşıyan iletişim biçimi, kelimelerin düşünceleri nakletmek için kullanıldığı bir form ve kişisel-sosyal uyum sağlamada çok önemli bir araç olarak anlaşılır (Baykoç Dönmez ve ark., 1993; Singh, 1997). Normal dil gelişimine sahip olan bir çocuk, çevresindekilerle kurduğu sosyal etkileşim içerisinde konuşmaya nasıl başlanacağını, nasıl devam ettirip, içinde bulunduğu ortama uygun şekilde sokacağını ve nihayetinde nasıl sonlandıracağını yaş ilerledikçe öğrenir. Çocuklar genellikle konuşmayla ilgili kuralları farklı yaşlarda kazanırlar. Örneğin iki yaş öncesindeki çocuklar karşılarındaki kişinin kendilerini dinlemesini beklemeden konuşmaya başlar ve bunu sürdürürler. İki buçuk üç yaşlarına doğru ise konuşmaya başlamadan önce konuşacağı kişiye yönelerek anlatacaklarını paylaşma eğilimine

girerler. Üç yaş çocuğunun ifadeleri yetişkin konuşmasına benzer özellikler göstermeye başlar. Buna karşın cevap verilmesi gerekmeyen tek yönlü konuşmalara yöneldiği de görülmektedir. Dört beş yaş düzeyindeki çocukların ise kendilerini dinleyenlerle daha çok etkileşime girdikleri ve konuşulan konuya katılımlarının daha fazla olduğu gözlemlenmiştir (Baykoç Dönmez ve ark., 1993).

Konuşmanın sosyal amaç taşıyan yanı çoğunlukla daha fazla dikkat çekmektedir. Bunun sebebi temelde sosyal bir varlık olan insanın yaşamında iletişim amacı taşıyan konuşmanın sürekli kullanılması ve tüm yaş seviyelerinde görülebilmesidir. Bununla birlikte başka insanlarla iletişim kurma amacıyla gerçekleştirilen sosyal konuşmanın yanında özellikle okul öncesi dönem çocuklarında yoğun olarak gözlemlenen “kendine yönelik konuşma” (private speech) kavramı da bilişsel gelişim ve dil gelişimi alanıyla ilgilenenler için oldukça önemlidir. Bugüne kadar ülkemizde çok fazla araştırılıp tartışılmamış olan bu kavramının teorik ve uygulamadaki faydaları açısından irdelenmesi bizlere hem dil hem de zihin gelişimiyle ilgili derinlemesine bilgiler sağlayacaktır. Buradan yola çıkarak konuşmanın her zaman sosyal özellikler taşımayabileceği ve özellikle iki buçuk üç yaş itibarıyla ortaya çıkan kendine yönelik konuşmanın işlevi ve özelliklerinin araştırılmaya değer olduğu açıkça görülmektedir. Makalede bu kavramı anlaşılır kılabilmek için öncelikle çocukların öğrenme ve dil konusundaki davranışlarını çok dikkatli bir şekilde gözlemleyip analiz etmiş olan ve Sosyal Kültürel Teorinin de kurucusu Lev Semenoviç Vygotsky'nin dil ve konuşma konusundaki görüşlerini sunmak faydalı olacaktır. Vygotsky'e (1985) göre dil, tüm kültürlerdeki biricik baskın güçtür. Dil sayesinde bilgiler bir bireyden diğerine, bir nesilden ötekine aktarılır. Ona göre dil, biliş üzerinde çok önemli bir rol oynar ve aynı zamanda zihinsel bir araç olarak düşünme için gerekli bir mekanizmadır. Vygotsky'e göre dışsal deneyimler dil sayesinde içsel anlayışa dönüşür. Dil, düşünme sürecini soyut, esnek ve anlık uyarıcıdan bağımsız hale getirir. Çocuklar düşünmek için sembol ve kavramları kullanmaya başladıklarında, hakkında düşünebilmek için somut şekilde ortamda var olan bir nesneye ihtiyaç duymaz hale gelirler. Bu süreç ilerledikçe dil, çocuğun hayal edebilmesine, fikirlere müdahalede bulunabilmesine, yeni fikirler

yaratabilmesine ve bunları diğerleriyle paylaşabilmesine olanak tanır. Bu da aslında sosyal bilginin kişiler arasında değiş tokuş edilebilmesini sağlar. Sonuç olarak dilin hem bilişsel gelişim için bir araç olduğu hem de aynı zamanda bu sürecin bir parçası olduğu söylenebilir (Bodrova ve Leong, 2007).

Kendine Yönelik Konuşma

Berk ve Winsler'in (1995) anlatımıyla Vygotsky, okul öncesi dönemdeki dil gelişimini tanımlarken çocukların dili sözel olarak nasıl kullandıklarıyla çok fazla ilgilenmiştir. Ona göre bu dönem, sözel dil kullanımının en dramatik şekilde değişim gösterdiği evredir. Okul öncesi dönemde çocuklar konuşmayı başkalarıyla iletişim kurmak dışında kendileriyle iletişim kurmak ve davranışlarını düzenlemek amacıyla da kullanmaya başlarlar. Böylece yeni bir konuşma formu olan kendine yönelik konuşma ortaya çıkar

Vygotsky'e göre konuşmanın iki çeşidi vardır: sosyal konuşma (public speech) ve kendine yönelik konuşma (private speech). Sosyal konuşma diğer insanlara yöneltilmiş, iletişimsel bir amacı olan dil anlamında kullanılır ve ders anlatma gibi daha resmi veya yemek masasındaki bir sohbet gibi gündelik olabilir. Kendine yönelik konuşma ise başkaları tarafından duyulabilir olan fakat diğerlerine yönelik olmayan, kişinin kendine yönelik olan konuşmasını tanımlar. Vygotsky'e göre sosyal konuşma ve kendine yönelik konuşma farklı zamanlarda ortaya çıkar. Bebeklik döneminde konuşmanın öncelikle sosyal bir işlevi vardır ve sosyal çevre ile öğrenme ortamına uyum sağlayabilmek birinci derecede önem taşır. Çocuk büyümeye başladıkça konuşma yeni bir işleve gereksinim duyar. Böylece konuşma sadece iletişim amacıyla değil, aynı zamanda çocuğun kendi davranışları üzerinde uzmanlaşmasına yardım etmek ve yeni bilgileri keşfetmek amacıyla da kullanılmaya başlanır. Çocuğun öğrendiği çoğu kavram kendine yönelik konuşma ile kazanılır. Küçük çocuklar bu yolla obje ve fikirlerin farklı kombinasyonlarını deneyerek kavramlar arasında ilişkiler kurarlar. Çünkü onlar bu ilişkileri henüz sessizce düşünerek kuracak durumda değildirler (Bjorklund, 2005; Bodrova ve Leong, 2007). Vygotsky, kendine yönelik konuşmayı sosyal konuşmadan içsel konuşmaya ve oradan da sözel düşünmeye geçiş sürecinde bir basamak olarak

görür (Kozulin, 2003). İçsel konuşma evresi Wood'a göre içinde barındırdığı psikolojik dönüştürmeler nedeniyle düşüncenin gelişimi açısından önemli bir dönüm noktasıdır (Ahioğlu, 2008).

Vygotsky'e göre kendine yönelik konuşma, kişinin düşünce süreçlerine ve hareketlerine rehberlik etmek yani kendini düzenlemek amacını taşımaktadır. Okul öncesi çocuğunun dili sadece iletişim aracı olarak değil, düşünme için de bir araç olarak kullanmaya başladığı nokta Vygotsky tarafından insanın bilişsel gelişim sürecindeki en önemli an olarak tanımlanmaktadır. Ona göre insanoğlunun kendinden alt seviyede olan hayvanlardan gelişimsel olarak farklılaşmaya başladığı nokta çocukların dili kültürel bir araç olarak içselleştirdikleri ve düşüncelerini oluşturmak için dilden destek aldıkları andır. Sonuçta ortaya çıkan yeniden düzenlenmiş düşünce ve dil ise insanoğlunda daha yüksek seviyedeki zihinsel fonksiyonların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Berk ve Winsler, 1995).

Vygotsky, okul öncesi çocuklarında görülebilen bazı konuşmaların kendine yönelik konuşmanın öncüsü olduğuna inanmıştır. Örneğin, bir okul öncesi sınıfta serbest oyun saatinde belirli bir dinleyicileri olmamasına karşın kendi kendine mırıldanan çocuklar görülebilir. Bu çocuklar daha yakından dinlendiğinde işleri üzerine odaklanmış oldukları ve bunlara başlarken kendi kendilerine konuştukları duyulabilir. Bu tarz konuşmaya örnek olarak şu cümleler verilebilir: "Hımm, bu düğme ne işe yarıyor bakalım?" veya "Bunu en üste koyarsam çatı bitmiş olacak" vb. (Owens, 2002).

Bjorklund'un (2005) belirttiğine göre kendine yönelik konuşma çocuk tarafından herhangi bir iletişim kurma amacı taşımadan devam ettirilir ve çocuklar hem yalnızken hem de sosyal ortamlarda iken gözlemlenebilir. Diğerleriyle iletişim kurmayı sağlayan sosyal konuşmanın aksine kendine yönelik konuşma daha kısa ve özet şeklindedir. Çocuğun ortaya koyduğu bu konuşma, dışarıdan bakıldığında herhangi biri tarafından anlaşılmayı beklemiyormuşçasına benmerkezci şekilde algılanabilir (Kozulin, 2003). Vygotsky buradaki benmerkezçiliğin konuşmadaki herhangi bir yetersizlikten kaynaklanmadığına ve konuşmanın başka bir fonksiyonunun göstergesi olduğuna

dikkati çekmiştir. Ona göre kendine yönelik konuşmanın başkaları tarafından anlamlı bulunması gerekmez. Onun sadece çocuk için anlaşılır ve anlamlı olması yeterlidir. Çünkü çocuğun kendi içsel dinleyicisiyle ilgili bir sezgisi vardır (Bodrova ve Leong, 2007).

Farklı yaşlardaki çoğu çocuğun kendine yönelik konuşma kullanımları, devam etmekte olan hareketleriyle eş zamanlı olarak gerçekleştirilir. Davranışa rehberlik eden bu eş zamanlı konuşma çocuğun davranışlarına yön vermesi açısından çok önemlidir. Bununla birlikte farklı eylemlerin farklı sözel düzenlemeler gerektirmesi de olasıdır. Yapılan pek çok araştırma, çocukların kendilerine rehberlik edici tarzdaki ifadelerinin oldukça farklı olduğunu ve çok geniş bir amaçlar yelpazesine hizmet ettiğini ortaya çıkarmıştır (Berk ve Winsler, 1995). Tablo 1’de kendine yönelik konuşmanın çeşitleri, tanımları ve örneklerine yer verilerek yukarıdaki ifadeler somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1 . Kendine Yönelik Konuşma Çeşitleri (Berk ve Winsler, 1995)

Kategori	Tanım	Kendine Yönelik Konuşma Örnekleri
1-Benmerkezci İletişim	Yönlendirildiği kişinin perspektifine uygun şekilde iletilmediği için iletişimde başarısızlığa sebep olan ifadeler	*Afşar ve Gamze halının üstünde yanyana oturmaktadırlar. Gamze neyin kırıldığını veya ne zaman kırıldığını açıklamadan sadece "Kırıldı" der.
2-İnsandıışı Objelere Yönelik Hayali Oyunlar ve Yorumlar	Rol oyununu, objelerle konuşmayı ve objelerin ses efektlerini içeren ifadeler	*Barış, yüksek sesle aslında var olmayan bir kişiye "Doktor bana aşı yapınca daha iyi hissedeceğim" der ve iğnemiş gibi kullandığı parmağını kendine bastırırken "Ay" der. *Naz, yolunda duran sandalyeye çarpınca "Çekil yolumdan" der ve sandalyeye vurur.
3-Duygusal Rahatlama ve Duygularını İfade Etme	Herhangi bir dinleyen olmamasına karşın duyguları anlatan veya duygusal olarak geçmişteki bir olay veya düşünceyle ilgili ifadeler	*Ege, yeni kitabının kapağındaki resme bakarak kendi kendine "Ooo, çok hoş" der. *Metin, kaygılı bir ifadeyle otururken kendi kendine sürekli "Annem hasta, annem hasta" der.
4-Gerçekleştirdiği Aktiviteyi Tanımlama ve Kendi Kendine Rehberlik Etme	Sesli konuşmayı ve o anda yapılan işi anlatan tanımları içeren, çocuğun aktiviteleriyle ilgili ifadeler	*Aslı, matematik çalışırken sesli şekilde "Altı" der. Daha sonra parmaklarıyla sayarak devam eder."7, 8, 9, 10. Evet, 10, cevap 10". *Uygur, sözlüğe bakarken kendi kendine bir kelimeyi kastederek "Şimdi ben bunu nerede bulurum?" der. Sayfaları çevirmeye başladığında sorusunu yine kendisi cevaplar "Biliyorum, biliyorum C'nin altında".
5-Sesli Okuma	Yazılı bir materyali sesli okumayı veya kelimeleri seslendirmeyi içeren ifadeler	*Dide, kitap okurken söylenmesi zor bir kelimeyle karşılaştığında "Pem-be Pan-be, Pembe Pante" şeklinde ikinci denemesinde "ı" harfini söylemeden fakat yine de daha başarılı bir düzeyde kelimeyi tekrar eder.
6-Zor Duyulan Mırıldanmalar	Gözlem yapanlar tarafından anlaşılacak kadar sessiz şekilde gerçekleştirilen ifadeler	*Uluç bir matematik problemiyle uğraşırken dışarıdan duyulamayacak şekilde kendi kendine mırıldanır.

Piaget ve Vygotsky'nin Kendine Yönelik Konuşma Hakkındaki Görüş Farklılıkları

Gelişim teorileri konusunda Vygotsky ile benzer dönemlerde fikir üretmiş olan Piaget, kendi kendine konuşma davranışını “benmerkezci konuşma” (egocentric speech) olarak adlandırmıştır. Piaget bu davranışı küçük çocuklarda gözlemlendiğinde işlem öncesi dönemdeki çocuğun diğer insanların görüşlerini ele almadaki yetersizliği olarak değerlendirmiştir (Owens, 2002; Woolfolk, 2005). Çoğunlukla da “benmerkezci” olarak tanımladığı bu konuşmanın birkaç çocuk bir arada oynarken gözlenebilen “toplu monologlar” (collective monologs) sırasındaki görünümüyle ilgilenmiştir. Piaget’ye göre benmerkezci konuşma, çocuğun tek bir dünya görüşüne sahip olduğu ve diğer görüşleri de benzer şekilde algıladığı, düşüncenin işlem öncesi seviyesini yansıtmaktadır. Toplu monologlar sırasında her çocuk, konuşmalarının diğerleri tarafından anlaşılmasına önem vermeden, diğerleriyle aynı anda, kendi kendine yönlendirdiği bir konuşmayı yürütür. Olgunlaşmayla birlikte bu tarz konuşma ortadan kalkar. Çocuğun somut işlemler dönemine erişmesiyle birlikte benmerkezci konuşma ile sosyal konuşma yer değiştirir. Piaget’ye göre benmerkezci konuşma ile kendini düzenleme arasında hiç bir ilişki yoktur (Bodrova ve Leong, 2007).

Buna karşın Vygotsky (1985) gerçekleştirdiği pek çok araştırma ile toplu monologların tamamen benmerkezci olmadığını, sosyal bir yapıya sahip olduğunu göstermiştir. Çocukların diğer çocuklarla bir arada oldukları zamanlardaki konuşmalarının oranı, yalnız oldukları zamanlardaki konuşmalarından çok daha fazla sayıda bulunmuştur. Ona göre toplu monologlar ve benmerkezci konuşmaymış gibi görünen eylemler, aslında kendine yönelik konuşmanın bir şeklidir. Bu erken kendine yönelik konuşmanın dışa yansımaları vardır ve aynı zamanda iletişimsel konuşmaya benzer gibi de görünebilir. Vygotsky’e göre kendine yönelik konuşma Piaget’nin belirttiği gibi yaşla birlikte yok olmaz fakat daha az duyulur hale gelir. Zamanla zihnin içinde duyulur ve daha sonra da sözel düşünceye dönüşür. Küçük çocuklarda iletişim için kullanılan dil ve kendine yönelik konuşma kolayca ayırt edilemez ve aynı içerikte eş zamanlı olarak meydana gelir. Daha büyük yaştaki çocuklarda ve yetişkinlerde ise sosyal konuşma ve kendine

yönelik konuşma zamanla birbirinden ayrılır (McCormick ve Pressley, 1997; Bodrova ve Leong, 2007).

Kendine Yönelik Konuşma Nerelerde Kullanılır?

Kendine yönelik konuşmanın değişik etkinliklerde kullanımının okul öncesi dönem çocuklarının gelişim ve eğitimine çeşitli faydalar sağladığı gözlemlenmiştir. Luria, kendine yönelik konuşmanın, çocukların kendi davranışlarına daha fazla dikkat etmelerini sağladığını ileri sürmüştür. Yaptığı çeşitli çalışmalarda üç yaş çocuklarına “Üç kez alkışla” gibi genel komutlar verildiğinde bunun davranış üzerinde çok fazla etkisinin olmadığını görmüştür. Çocuklar bu komutu aldıklarında kendi kendilerine çok farklı sayılarda alkışlamışlardır. Buna karşın çocuklara “Alkış, Alkış, Alkış” demeleri öğretildiğinde ve bu kendine yönelik konuşma, hareket ile birleştirildiğinde bunun, çocukların davranışlarını kontrol etmelerine yardımcı olduğu ve istenilen davranışı daha kolay kavrayıp uyguladıkları gözlemlenmiştir (Bodrova ve Leong, 2007). Davies’e (2004) göre özellikle üç ile beş yaşları arasında kendine yönelik konuşma çocuğun her türlü davranışına ve oyununa eşlik eder. Çocuk, davranışlarını tanımlamayı ve onları yönlendirmeyi kendine yönelik konuşma kullanarak sağlar. Bu konuşma, aynı zamanda çocuğun kendi kendini kontrol edici davranışlar gösterebilmesine de yardımcı olur. Örneğin 4 yaşındaki bir erkek çocuğu annesinin ona söylediği sınır koyucu sözleri yüksek sesle kendi kendine tekrar ederek kendini kontrol etme davranışını pekiştirir. Örneğin “Evde koşmak yok!” vb. Okul öncesi dönem çocuğu kendine yönelik konuşmayı gerçekleştirmekte olan olaylar ile yapmayı planladığı olaylar arasındaki farkı anlayabilmek amacıyla da sıklıkla kullanabilmektedir. Bu tarz bir kullanım çocukta bir tür kontrol hissi uyandırır. Bunun dışında çocuk, kendine yönelik konuşma sayesinde davranışını yönlendirebilmek amacıyla sessizce veya yüksek sesle ondan beklenenleri kendi kendine hatırlatabilmektedir.

Kendine Yönelik Konuşmanın Gelişiminin Desteklenmesi

Çocukların düşüncelerini düzenlemesiyle zihinsel ve dil gelişimlerinin desteklenmesine yardımcı olduğu için kendine yönelik konuşmayı desteklemek gereklidir. Bu bölümde kendine yönelik konuşma davranışının okul öncesi dönem çocuklarında hangi sebeplerden dolayı desteklenmesi gerektiği ve bunun nasıl yapılacağı ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Öğretmenler, çeşitli yollarla sözel düşünme sürecine rehberlik edebilirler. Örneğin çocuklara sık sık ne düşündüklerini sorabilirler. Onları yaşitlarıyla konuşurken düşünmeye teşvik edebilirler. Herhangi bir konu hakkında anladıklarını yazmaya veya çizmeye yönlendirebilirler. Bu sayede çocukların net olmayan düşünceleri açıklığa kavuşturulmuş olur. Okul öncesi dönemde öğretmenler kendine yönelik konuşmanın düşünme için bir araç olarak kullanımına model olarak da bu tarz konuşmanın gelişimine destek sağlayabilirler. Öğretmenler bir problemi çözerken düşünceleriyle ilgili sesli olarak konuşarak çocuklara model olabilirler. Örneğin, öğretmen şöyle bir soru sorabilir: “Bu resimdeki meyvelerden hangisi daha büyüktür?”. Çocuklar başlangıçta buna cevap veremeyebilirler. Bu durumda öğretmen kendi kendine konuşur gibi yaparak sesli şekilde şöyle söyleyebilir: “Hımmm, acaba bu sorunun cevabını nasıl bulabilirim? Evet, öncelikle tüm meyve resimlerini yan yana koyabilirim” Öğretmen bunu söyledikten sonra tüm resimleri yan yana koyar ve devam eder. “Eğer bu şekilde koyarsam ve karşıdan bakarsam hangisinin daha büyük olduğunu rahatça görebilirim. Peki siz ne görüyorsunuz çocuklar?”. Burada öğretmenin yaptığı gibi çeşitli stratejiler hakkında konuşmak ve seçenekler vermek çocukların uygun düşünme yöntemleri kazanmalarına yardımcı olacaktır. Çocukların kendine yönelik konuşmayı kullanmalarını sağlamak, sahip oldukları eski bilgileri sağlamlaştırarak veya onlara yeni bilgiler kazandırmak istediğimizde de oldukça faydalıdır (Bodrova ve Leong, 2007). Yetişkinler, çoğu zaman yüksek sesle konuşmaya gerek kalmadan anlamadıkları yerleri farkedebilirler. Fakat küçük çocuklar henüz yüksek zihinsel fonksiyonlara sahip olmadıkları için birşeyi anlamadıkları zaman bunu o kadar kolay farkedemeyebilirler. Daha yüksek zihinsel fonksiyonlara sahip olmadan da kavrayışlarındaki yetersizliği göremezler. İşte bu sebeple yetişkinlerin ve öğretmenlerin,

çocukların örtülü şekildeki düşüncelerini ortaya çıkarmaları gereklidir. Öğretmenler bunu yaparak çocukların düşüncelerini gözden geçirmeleri için gerekli olan rehberliği vermiş olurlar. Vygotsky, çocuğun bilgisini ve anlayışını geliştirmek amacıyla onunla ne kadar çok uzman kişi iletişim kurarsa, çocuğun kendine yönelik konuşmasında bu diyalogları o oranda ve sıklıkta kullanacağını vurgulamıştır (Singer ve ark., 2006). Çocukların öğrenmelerine yardımcı olmak için kendine yönelik konuşma kullanımlarını teşvik etmek faydalı olacaktır. Çocuklar, okula veya sınıf içinde diğerlerine sıkıntı vermeyecekleri bir yerde oturarak kendine yönelik konuşmayı kullanabilirler. Bu konuşma zaman zaman gerçekleştirilmesi gereken görevle ilişkisizmiş gibi görünebilir. Buna karşın eğer çocuk görevi konuşmayla birlikte sürdürebilecek gibi görünüyorsa devam etmesi için izin verilmelidir. Örneğin bir öğrenci sırasında otururken kendi kendine konuşup mırıldanıyor fakat aynı zamanda yapması gereken görevi de yapıyorsa bu tarz bir kendi kendine konuşmanın çocuk için anlamı vardır ve engellenmemelidir. Eğer konuşması ve mırıldanmaları, üzerinde çalıştığı göreve yardımcı olmuyorsa veya görevle ilgisi yoksa bu durumda yetişkin, çocuğu kendine yönelik konuşmayı uygun yönde gerçekleştirmesi için cesaretlendirmeli ve rehberlik etmelidir.

Kendine yönelik konuşmayı kolaylaştırmak için araçlar kullanmak da oldukça faydalıdır. Bazı çocuklar için dışsal araçlar (external mediators) kullanmak, bu konuşmanın kullanımını destekler. Bir şeylerle uğraşırken kendi kendilerine neler söyleyebilecekleri konusunda çocuklara rehberlik edilebilir. Örneğin bir masanın üzerinde duran ve üzerinde 1, 2 ve 3 yazılı olan kartlar çocuğa gün içinde birinci, ikinci ve üçüncü olarak hangi köşelere ya da odalara gideceğini hatırlatmada yardımcı olurlar. Kartlar üzerinde yazan notlar veya resimler onun kendi kendine “Önce okuma köşesine, daha sonra yemeğe, en sonunda da uyku odasına gideceğim” diyebilmesini, böylece günlük programı kavrayabilmesini kolaylaştırır (Bodrova ve Leong, 2007). Aynı zamanda çocuğun günü planlamasını ve özdüzenleme yapabilmesini de sağlar. Öğretmenler çocukların kendilerine yönelik konuşmalarından hareket ederek onlara planları ile ilgili sorular sorabilir, çocukların sözel ifadelerini genişletebilir ve bu şekilde kendine yönelik konuşmayı pekiştirebilirler (Bodrova ve Leong, 2007; Güler,

2007). Öğretmenler de kendi yaratıcılıklarını kullanarak kendine yönelik konuşma davranışının pekişmesi için çeşitli kolaylaştırıcı araçlar bulabilirler. Örneğin, bir öğretmen zihnin içinde bir yer olması fikrini “hafıza bankası” tanımlamasıyla isimlendirmiştir. Çocuklar birşeyleri hatırlamaya ihtiyaç duyduklarında öğretmen parmağıyla başını işaret ederek şöyle söyler: “Hatırlamamız gerekenleri hafıza bankamıza koymalıyız. Yarın için hatırlamanız gereken bir görev var. Haydi üç kez söyleyelim ve bunu hafıza bankamıza koyalım. Hazır mıyız? Yarın okula spor ayakkabını getir”(Öğretmen bu sırada parmağıyla başını işaret eder). “Yarın okula spor ayakkabını getir” (Öğretmen yine parmağıyla başını işaret eder). “Yarın okula spor ayakkabını getir” (Öğretmen son kez parmağıyla başını işaret eder). Bu etkinlik öğretmenin sınıftaki çocukların çoğunluğunun ertesi gün spor ayakkabılarını getirmeyi hatırlamalarını kolaylaştıracaktır (Bodrova ve Leong, 2007). Kendine yönelik konuşmanın kullanımı sırasında yetişkin ve öğretmenlerin dikkat etmesi gereken durumlar da bulunmaktadır. Bazen çocukların onlara verilen görevle ilgili sınıf içindeki mırıldanmalarının ve kendine yönelik konuşmalarının arttığı ve bunların gürültüye dönüştüğü görüldüğünde bu, öğretmenin çocuklara destek vermesinin gerektiğini işaret eder. Bu gibi durumlarda öğretmenin, çalışan grupların veya çocukların yanına giderek onlara rehberlik etmesi uygun olacaktır (Davies, 2004).

SONUÇ ve ÖNERİLER

İnsanoğlunu dünya üzerinde daha alt seviyedeki canlılardan ayıran en önemli özellik dil ve konuşmadır. Bu konu her geçen gün keşfedilen ve araştırmalarla doğrulanan yeni bilgilerle daha da fazla ilgi uyandırmaktadır. Kendine yönelik konuşma kavramı ve içinde barındırdığı geniş anlam da insan zihniyle ilgili pek çok soruyu cevaplamamızı sağlayan güncel konulardan birisidir. Bu makalede ülkemizde giderek daha çok tanınmaya başlayan ünlü Rus psikoloğu Lev Semenoviç Vygotsky'nin kuramına dayanan bu kavramın anlamı, çeşitleri ve uygulamada yararlı olabilecek yönleri üzerinde durulmuştur. Tüm bunlar yapılırken kendine yönelik konuşma kavramını farklı şekilde ele almış olan Piaget'nin görüşleri ile Vygotsky'nin görüşleri karşılaştırılarak

kavram derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Son olarak günlük yaşamın içinde gözlemleyebileceğimiz kendine yönelik konuşma gelişiminin desteklenmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Bununla birlikte kendine yönelik konuşmanın gelişimi için eğitimciler ve yetişkinlerin yapabilecekleri de örneklerle açıklanmıştır. Kendine yönelik konuşma davranışının özellikle okul öncesi dönemde sıklıkla görülen ve zihinsel gelişimde çok önemli yer kaplayan çocukluğun bir özelliği olduğu günümüzde neredeyse tüm gelişim ve psikoloji uzmanlarınca kabul edilmiş bir görüştür. Bu noktada yetişkinlerin, çocukları kendine yönelik konuşma kullanmaya teşvik etmelerinin önemini tekrar vurgulamak gereklidir. Çocukların bu yolla giriştikleri kendilerini düzenleyici çabalar karşısında yetişkinlerin de sabırlı ve cesaretlendirici yaklaşımlar sergileyerek bu konuşma türünü geliştirmeye destek vermeleri gereklidir. Varolan bilimsel gerçeklere karşın, günümüzde çoğu yetişkinin çocuğun kendi kendine konuşma davranışlarını, önemini bilmeden engelleme yoluna gittikleri bilinmektedir. Kendine yönelik konuşma davranışının doğal bir davranış olduğu ve bazı çocukların onu daha sık ve daha uzun süreyle kullanma ihtiyacında oldukları gözlenmektedir. Bu nedenle ailelerin, çocuklarının kendine yönelik konuşma özelliği taşıyan kelime ve cümleciklerini en az sosyal konuşmalarında olduğu kadar özenle dinlemeleri ve engellememeleri gerektiğini tekrar etmek faydalı olacaktır. Bu sayede ebeveynler çocuklarının planları, amaçları ve hayatlarındaki zorluklarla ilgili pek çok ipucu yakalayacaklardır. Okulda ise öğretmenlerin yaşlarına göre daha sıklıkla kendine yönelik konuşma kullanan çocuklar gördüklerinde bunu kullanan çocukların ilgilendikleri konuda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduklarını düşünerek hareket etmeleri uygun olacaktır. Kendine yönelik konuşma davranışının kültürümüzdeki karşılığını anlamaya yönelik bazı çalışmalar gerçekleştirilmiş olmasına karşın (Mağden ve Saranlı, 2009) bu konunun farklı yaş ve sosyo ekonomik gruplardaki yansımalarının neler olduğunu öğrenmek için yürütülmesi gereken daha pek çok çalışma bulunmaktadır. Vygotsky'nin teorisine dayalı olarak etkililiği ve önemi pek çok şekilde ortaya konmuş olan kendine yönelik konuşma davranışının aileler ve eğitimciler tarafından tanınması ve engellenmeyerek desteklenmesi, daha bilinçli ve donanımlı nesiller yetiştirmede atılacak önemli adımlardan biri olacaktır.

KAYNAKLAR

- Ahioglu, N. (2008). Kültürel Tarihsel Kuram Çerçevesinde Çocuk Gelişimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 163-186.
- Alpöge, G. (1991). *Çocuk ve Dil: Türkçe'de Sıfatların Kullanımı ve Çocuğun Gelişimi Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baykoç Dönmez, N., Dinçer, Ç., Dereobalı, N., Gümüştü, Ş. ve Pişkin, Ü. (1993). *Okul Öncesi Dönemde Dil Gelişimi Etkinlikleri*. Ankara: Sim Matbaası.
- Berk, L. ve Winsler, A. (1995). *Scaffolding Children's Learning: Vygotsky and Early Childhood Education*. Washington: NAEYC.
- Bjorklund, D. (2005). *Children's Thinking: Cognitive Development and Individual Difference*. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Bodrova, E. ve Leong, D. J. (2007). *Tools of the Mind: The Vygotskian Approach to Early Childhood Education*. New Jersey: Pearson.
- Brewer, J. A. (2001). *Introduction to Early Childhood Education*. Boston: Allyn Bacon.
- Chomsky, N. (1986). *Knowledge of Language: It's Nature, Origin, and Use*. New York: Praeger.
- Davies, D. (2004). *Child Development: A Practitioner's Guide*. New York: Guilford.
- Güler, T. (2007). Erken Çocukluk Döneminde "Oyun Planlama" Modeli. *Eğitim ve Bilim*, 32(143), 117-128.
- Kozulin, A. (2003). *Vygotsky's Educational Theory in Cultural Context*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mağden, D. ve Saranlı, A. G. (2009, Ekim). 3 ve 4 Yaş Okul Öncesi Çocuklarında Özel Konuşma Kullanımının İncelenmesi. Uluslararası Katılımlı II. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresinde sunulmuş bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- McCormick, C. B. ve Pressley, M. (1997). *Educational Psychology: Learning, Instruction, Assesment*. New York: Longman.
- Owens, K. B. (2002). *Child and Adolescent Development: An Integrated Approach*. Australia: Wadsworth.
- Singer, D. G., Golinkoff, R. M. ve Hirsh-Pasek, K. (2006). *Play: How Play Motivates and Enhances Children's Cognitive and Social-Emotional Growth*. New York: Oxford.
- Singh, B. (1997). *Preschool Education*. New Delhi: Aph Publishing Corporation.
- Skinner, B.F. (1957). *Verbal Behavior*. London: Methuen.
- Vygotsky, L. S. (1985). *Düşünce ve Dil*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought and Reality: Selected Writings*. Cambridge: Technology Press of Massachuses.
- Woolfolk, A. (2005). *Educational Psychology*. Boston: Allyn Bacon.